

PAPER DETAILS

TITLE: ANONIM SİRKETLERDE BAĞLI NAMA YAZILI PAY SENETLERİ ÜZERİNDE REHİN
HAKKININ KURULMASI

AUTHORS: Ecem KIRKIT

PAGES: 1481-1507

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2571453>

ANONİM ŞİRKETLERDE BAĞLI NAMA YAZILI PAY SENETLERİ ÜZERİNDE REHİN HAKKININ KURULMASI

*Establishment of Pledge on Restricted Shares in Joint
Stock Companies*

Ecem KİRKİT*

ÖZ

Anonim şirketin en önemli özelliği, anonim olması yani kural olarak ortakların kim olduğunun önemsiz olmasıdır. Ancak şirketin menfaatinin korunması gereken bazı hallerde bu anonimliğin sınırlandırılması gerekebilir. Bağlam hükümleri ile nama yazılı pay senedinin devir kabiliyeti sınırlandırılır. Kanuni bağlam ve esas sözleşme ile öngörülen bağlam olmak üzere iki çeşit bağlam hükmü vardır. Pay bedellerinin ödenmemesi halinde payın devri kanun tarafından kısıtlanmıştır. Sermayenin korunması amacıyla getirilen bu kısıtlama kanuni bağlamdır. Bazı hallerde ise esas sözleşme ile nama yazılı payların devrinin sınırlandırılması gündeme gelir. Bağlam ile korunan menfaat, şirketin ekonomik bağımsızlığının korunmasıdır. Şirket ortağının kontrolsüz değişmesine karşı önceden alınmış bir önlem olarak nitelendirmek yanlış olmaz. Payın devri ve intifa hakkı tanınması hallerinde bağlam hükümleri uygulanır. Zira yönetime ilişkin haklar, payı kullanma ve paydan yararlanma yetkileri kapsamındadır. Genel kurula katılıp oy veren intifa hakkı sahibi de bağlam ile korunan menfaati ihlal edebilir. Tüketme yetkisinin bir bölümü olan paraya çevirme yetkisi tanıyan rehin söz konusu olduğunda ise, bağlam hükümleri uygulama alanı bulmaz. Rehin hakkı sahibi, rehin süresince bağlam hükümlerinin koruduğu menfaati ihlal edemez. Ancak, rehin alan ile rehinin paraya çevrilmesi neticesinde pay sahibi olan kişi aynı

Makalenin Geliş Tarihi: 02.08.2022, **Makalenin Kabul Tarihi:** 02.10.2022.

* Arş. Gör. Dr., Çukurova Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı, E-posta: ecemkirkir@gmail.com, ORCID: 0000-0001-5826-4170.

kişi olmayacağından bağlam hükümlerinin rehin hakkının kurulması sırasında rehne değil; paraya çevirme sonrasında devralan kişiye uygulanması söz konusu olur.

Anahtar Kelimeler: Bağlam, Pay rehni, Nama yazılı pay, Bağlı nama yazılı pay.

ABSTRACT

The most important feature of a joint stock company is anonymity. However, in some cases where the interests of the company need to be protected, the anonymity may need to be limited. Transfer restriction provisions limit the transferability of registered shares. There are two types of transfer restriction provisions: the legal transfer restriction and the transfer restriction stipulated by the articles of association. In the event of non-payment of share prices, the transferability of the shares is restricted by law. The interest protected by transfer restriction with the articles of association is the preservation of the economic independence of the company. Transfer restriction provisions apply in the cases of granting usufruct rights and the transfer of shares. As the rights related to the management are within the scope of the rights to use and fructus. Transfer restriction provisions do not apply to the pledge. During the pledge period, the pledgee may not violate the interest. However, since the person who has a share as a result of the foreclosure will not be the same as the pledgee, the transfer restriction provisions will be applied to the alienee after the foreclosure.

Keywords: Transfer restriction, Pledge on share, Registered share, Restricted share.

GİRİŞ

Bir alacağın teminat altına alınması için bir ayni teminat olarak rehin, kişisel teminatlara nazaran tercihe şayandır. Ticaret hayatının önemli enstrümanlarından anonim şirket payı uygulamada sıklıkla rehne konu edilmektedir.

Anonim şirket payının en önemli özelliği *Devir Serbestliği İlkesi* gereğince serbestçe devredilebilmesidir. Esas olan anonimlik sağlayan pay sahibinin kim olduğunun önemsiz olmasıdır¹. Ancak bazı hallerde anonimlik

¹ MEIER, Robert; Die Aktiengesellschaft, Ein Rechtshandbuch für die praktische Arbeit in der schweizerischen Aktiengesellschaft, 3. Aufl., Zürich 2005, N. 5.43;

şirketin menfaatine ters düşer. Örneğin; şirketin rakipleri, şirketin paylarını edinerek şirketin irade oluşumunda negatif rol oynayabilirler². Şirketin faaliyet alanı uzmanlaşmayı gerektiriyorsa da payın alanda uzman olan bir kişiye devredilmesi, şirketi ve diğer pay sahiplerinin çıkarlarını korumak için gereklidir³. Bu gibi durumlarda şirketin menfaatinin korunması için anonimlikten fedakârlık edilerek payın devrinin güçleştirilmesi veya önlenmesi gerekliliği doğar. Bu gerekliliğe çözüm olarak bağlam hükümleri gündeme gelir. Anonimlikten uzaklaştıran ve devir serbestliği ilkesi ile çatışan bağlamı meşrulaştıran felsefe ise korunan değerın işletme konusu olması ve bağlamın ekonomik bağımsızlığın korunmasına yardımcı olmasıdır⁴. Bu yönüyle bağlamın *Sermayenin Korunması İlkesine* hizmet etmesi, *Devir Serbestliği İlkesine* aykırılığının önüne geçer⁵.

Anonim şirket payı hamiline yazılı veya nama yazılı pay senedi olarak çıkarılabilir. Bağlı nama yazılı pay senedi, nama yazılı pay senedinin bir türüdür. Bağlam hükümlerinin uygulama alanı bulduğu nama yazılı pay senedi olarak nitelendirilebileceklerinden temelde nama yazılı pay senedi özelliği gösterirler. Nama yazılı pay senedinin bir türü olan bağlı nama yazılı pay senedinin devri için, yönetim kurulunun yazılı izin vermesi ve devrin pay defterine kaydedilmesi gerekir. Bağlı nama yazılı pay senedinin devri için getirilen bu şart ile ortaklık yapısı korunmaktadır.

Bağlam hükümleri mülkiyetin devri ve intifa hakkı tesis edilmesi halinde uygulama bulur. Ancak, kanun koyucu rehin tesisi halinde bağlamın uygulanıp uygulanmayacağı hususunda susmuştur. Çalışmamızda bağlamın

SCHWERT, Rene; Die Verpfändung von Namenaktien, Bern 1973, s. 32; EGGLE, Carlo; Das schleichende Ende der Anonymität des Aktionärs, Zürich 2018, N. 59; FISCHER, Willi / DRENCKHAN, Helke / GWELESSIANI, Michael / THEUS SIMONI, Fabiana; Handbuch Schweizer Aktienrecht, Basel 2014, s. 234; ERDEM, Ercüment; “Nama Yazılı Hisse Senetlerine İlişkin Olarak Uygulamada Ortaya Çıkan Bazı Sorunlar ve Yeni TTK’nin Çözüm Önerileri”, XXV. Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, Ankara 2012, s.97-127, s. 101.

² MARTINI, Claudia K.; Doktrin und Praxis der Wertpapierverpfändung, Basel 2013, s. 48.

³ POROY, Reha / TEKİNALP, Ünal / ÇAMOĞLU, Ersin; Ortaklıklar Hukuku, 13. Bası, C. II. İstanbul 2017, (C. II), s. 135.

⁴ TEKİNALP, Ünal; Anonim Ortaklıkta Yeni Bağlam Sisteminin Esasları Pay Defteri Hukuku ile, İstanbul 2012, s. 13 N.1-28.

⁵ UZEL, Necdet; Anonim Ortaklıkta Esas Sözleşmesel Bağlam, İstanbul 2013, s. 106.

rehne uygulanıp uygulanmayacağı değerlendirmesiyle bağlı nama yazılı pay senetlerinin rehni ele alınmıştır.

I. BAĞLAMIN VE BAĞLI NAMA YAZILI PAY SENETLERİNİN HUKUKİ NİTELİĞİ

Bağlam kanun tarafından zikredilen bir terim değildir. Nama yazılı payın devrinin kısıtlanması, doktrin⁶ ve yargı kararlarında⁷ bağlam olarak isimlendirilmektedir. Payın devir kabiliyeti kanuni bağlam veya esas sözleşme ile bağlam konulması hallerinde kısıtlanmaktadır⁸.

Bağlamın amaçları; anonim şirketin özgün yapısını korumak, mali gücü zayıf kişilere karşı şirketi ve şirketin malvarlığını koruma, şirketin kendine özgü niteliklerini ve bağımsızlığını koruma, şirketi yabancılaşmaya karşı koruma, ekonomik gücün merkezileştirilmesi, payların tek elde toplanması ve yoğunlaşmayı önleme olarak sayılabilir⁹.

⁶ POROY/TEKİNALP/ÇAMOĞLU, C. II, s. 135; KENDİGELEN, Abuzer; Anonim Ortaklık Payı Üzerinde İntifa Hakkı, İstanbul 1994, s. 37 dpn.13; BOZKURT, Tamer; Anonim Şirketlerde Pay Devrinin Sınırlandırılması (Bağlam), İstanbul 2016, s. 14; PULAŞLI, Hasan; Bağlı Nama Yazılı Hisse Senetleri, Ankara 1992, (Bağlı), s. 111; TEKİNALP, s. 3.

⁷ Yarg. 11.HD. T. 26.12.2016, E. 2016/6289 K. 2016/9804; “Ancak, mülga 6762 Sayılı TTK’nin 418/1 madde ve fıkrasında, şirketin devir keyfiyetini ana sözleşmede düzenlenen sebeplerle pay defterine kayıttan imtina edebileceği düzenlenmiş, aynı maddenin ikinci fıkrasında ise, sebep gösterilmeksizin dahi kayıttan imtina edilebileceği şartının ana sözleşmeye konulmasının mümkün olduğu hüküm altına alınmıştır. Anılan yasal düzenleme uyarınca, anonim şirketlerde pay devri olgusunun diğer pay sahiplerini beklenmedik veya istenmeyen durumlarla karşı karşıya bırakmasını önlemek amacıyla ana sözleşmeye, nama yazılı hisse senetlerinin devrini kısıtlayan veya tamamen yasaklayan hükümler konulabilir ki bu hükümler “bağlam” meydana getirirler ve bu tür senetlere de bağlı nama yazılı senet denir. Davalı şirketin ana sözleşmesinin “Payların Devri” başlıklı 7. maddesinde de bu türden bir bağlam kuralı öngörülmüş olup, şirket yönetim kuruluna hisse devrini sebep göstermeksizin reddetme yetkisi tanınmıştır.”

⁸ POROY/TEKİNALP/ÇAMOĞLU, C. II, s. 139; ARSLANLI, Halil; Anonim Şirketler, I. Umumi Hükümler, 3. Bası, İstanbul 1960, s. 186; KENDİGELEN, s. 37-38; BOZKURT, s. 14-19. Bağlam hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. BOZKURT.

⁹ SCHWERİ, s. 36; PULAŞLI, Bağlı, s. 115-120; PULAŞLI, Hasan; Şirketler Hukuku Şerhi, 4. Bası, C. III, Ankara 2022, (Şerh C. III), Şerh C. III, §46 N. 18-28; BOZKURT, s. 20-29; UZEL, s. 93 vd.; YÜKSEL, Sinan H.; “Borsaya Kote Edilmemiş Bağlı Nama Yazılı Payların Devrinde Şirketin Alım Önerisinde Bulunarak Onay İstemini Reddetme Hakkı(Kaçış Kızı)”, GÜHFD, Y. 2013, s. 2,

Bağlam sistemi, pay sahibinin payını serbestçe devredebilmesi menfaati ile şirketin pay devrinin sınırlanmasından kaynaklı menfaati arasında denge kurmayı amaçlar¹⁰. Bağlam veya bağlı nama yazılı pay senedi olarak ifade edilen pay senetleri, devri yasaklanan veya sınırlandırılan nama yazılı senetlerdir. Esas sözleşme hükmü ile senet devrinin sınırlandırılmasının veya yasaklanmasının senedin kıymetli evrak hukuku yönünden haiz olduğu emre yazılı senet niteliğine etkisi yoktur¹¹. Bir tür nama yazılı pay senedi olduğundan, kanunen emre yazılı senet niteliği taşır¹².

Hamiline yazılı pay senetleri kayıtsız şartsız devredilirler. Hamiline yazılı pay senetleri bağlam hükümlerine konu olamazlar. Esas sözleşmede öngörülse dahi bağlam hükümleri uygulama alanı bulmaz. Bağlam öngören esas sözleşme hükmü geçersizdir¹³.

Türk hukukunda bağlam kavramı aslında bağlamın bir türü olan maddi bağlamı ifade eder¹⁴. Maddi bağlam, devredenın sözleşmenin tarafını seçme özgürlüğünü kısıtlamaktadır¹⁵. Bağlam sebebiyle, şirketin pay sahibi olarak tanımayı reddetmesi halinde devralanın ise, mülkiyet hakkı zarar görmektedir¹⁶. Bağlam, kanuni bağlam ve esas sözleşme ile öngörülen bağlam

s. 159-218, s. 161; ALTAY, Sıtkı Anlam; “İsviçre Türk Anonim Ortaklıklar Hukuku’nda Esas Sözleşmesel Bağlam”, İsviçre Borçlar Kanunu’nun İktibasının 80. Yılında İsviçre Borçlar Hukuku’nun Türk Ticaret Hukuku’na Etkileri, İstanbul 2009, s. 563-622, s. 563 vd.

¹⁰ SCHWERI, s. 36.

¹¹ POROY/TEKİNALP/ÇAMOĞLU, C. II, s. 136.

¹² MOROĞLU, Erdoğan; “Nama Yazılı Pay Senetlerinin Devri ve Yargıtay Kararları”, Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu XIII, Ankara 1996, s. 39-64, (Nama Yazılı), s. 59; TEKİNALP, s. 4-5.

¹³ BÖCKLI, Peter; Schweizer Aktienrecht, 4. Aufl., Zurich 2009, § 4 N. 98; KLÄY, Hanspeter; Die Vinkulierung «Theorie und Praxis im neuen Aktienrecht», Basel, Frankfurt a.M. 1997, s. 303; FISCHER/DRENCKHAN/GWELESSIANI/THEUS SIMONI, s. 234; KARASU, Rauf; “Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Nama Yazılı Payların Devrinin Sınırlandırılması”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2008, XII(1-2), s. 130; PULAŞLI, Bağlı, s. 123.

¹⁴ WÜRZER, Walter; Die Zuordnung der Rechte aus gespaltenen Aktien, Bern Stuttgart 1982, s. 40-41; BOZKURT, s.11.

¹⁵ WÜRZER, s. 41; BOZKURT, s. 12.

¹⁶ Maddi bağlamın sözleşme özgürlüğü ve mülkiyet hakkının ihlali kapsamında değerlendirilmesi ve Alman Federal Mahkemesinin konuya ilişkin kararı ile ilgili bkz. BOZKURT, s. 12.

olmak üzere iki türdür¹⁷. Kanuni bağlam; TTK m. 491/I¹⁸ hükmü çerçevesinde; payın bedelinin tamamen ödenmediği hallerde, esas sözleşmede hüküm olmasa dahi, payın devrinin ancak yönetim kurulu onayı ile mümkün olmasıdır. Esas sözleşme ile öngörülen bağlam ise, TTK m. 492/I¹⁹ hükmü çerçevesinde esas sözleşmeye hüküm konulması suretiyle payın devrinin kısıtlanması halidir. Şirket, TTK m. 493 hükmü çerçevesinde; esas sözleşmede öngörülmüş önemli bir sebebi ileri sürerek veya devredene, paylarını, başvurma anındaki gerçek değeriyle, kendi veya diğer pay sahipleri ya da üçüncü kişiler hesabına almayı önererek, onay istemini reddedebilir. TTK m. 493/IV²⁰ hükmü doktrinde kaçış klozu olarak isimlendirilmektedir²¹.

Kanuni bağlam ile sermayenin korunması hedeflenirken²²; esas sözleşme ile öngörülen bağlam yoluyla koruma altına alınan menfaat şirketin mevcut yapısı, faaliyeti ve geleceğidir²³. Esas sermaye korunan menfaat olmadığından payın karşılığının ödenmiş olup olmaması esas sözleşme ile öngörülen bağlam yönünden önem arz etmez²⁴. Esas sözleşme ile öngörülen bağlam ile hem şirketin hem de pay sahiplerinin menfaati korunmaktadır²⁵.

¹⁷ POROY/TEKİNALP/ÇAMOĞLU, C. II, s. 139.

¹⁸ TTK m. 491/I: “Bedeli tamamen ödenmemiş nama yazılı paylar, ancak şirketin onayı ile devrolunabilir; meğerki, devir, miras, mirasın paylaşımı, eşler arasındaki mal rejimi hükümleri veya cebri icra yoluyla gerçekleşsin.”

¹⁹ TTK m. 492/I: “Esas sözleşme, nama yazılı payların ancak şirketin onayıyla devredilebileceğini öngörebilir.”

²⁰ TTK m. 493/IV: “Paylar; miras, mirasın paylaşımı, eşler arasındaki mal rejimi hükümleri veya cebri icra gereği iktisap edilmişlerse, şirket, payları edinen kişiye, sadece paylarını gerçek değeri ile devralmayı önerdiği takdirde onay vermeyi reddedebilir.”

²¹ YÜKSEL, s. 164. Konu ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz YÜKSEL.

²² Gerekçe, m. 491/I: “Hüküm kanunî devir sınırlamasını düzenlemektedir. Anonim şirkette ilke, nama yazılı payın serbestçe devredilebilmesidir. Bu ilkenin Kanunda öngörülen tek istisnası bedellerinin tümü ödenmemiş nama yazılı paylardır. Söz konusu paylar, esas sözleşmede belirtilmemiş olsa bile, ancak şirketin onayı ile devredilebilir. Hüküm ödenmemiş pay bedelinin güvencesidir. Şirket bedelinin tümü ödenmemiş olan şirketlerde ödeme gücü yetersiz kişilerle karşı karşıya kalmamalıdır. Ancak, salt payların bedellerinin ödenmemiş olması, şirkete onayı reddetmek hakkını vermez. Devralanın ödeme gücüne sahip olması ve dürüst olması halinde şirketin devir işlemine onay vermesi gerekir. Aksine hareket, kanuna ve dürüstlük ilkesine aykırıdır. Ayrıca devir, mirasın paylaşımı, eşler arasındaki mal rejimi hükümleri veya cebri icra yoluyla gerçekleşmişse, payların bedellerinin tümü ödenmemiş bile olsa şirketin onayına gerek yoktur.”

²³ ERDEM, Nama Yazılı, s. 98.

²⁴ PULAŞLI, Bağlı, s. 123.

²⁵ ALTAY, s. 600.

Eski kanun döneminde bağlam hükümleri sınırsızca serbest bırakılmıştı. Eski kanun döneminden farklı olarak, yeni bağlam sistemi öngören TTK esas sözleşme ile öngörülen bağlamın uygulama alanını daraltmıştır²⁶. Eski kanun döneminde keyfiyete varacak boyutta devir kısıtlamalarına karşı tek yolun, keyfiyeti dava yolu ile ileri sürmek olduğu sisteme karşı çözüm arayışına girilmiştir. Devralanın malvarlığına ilişkin haklardan yararlandığı; ancak yönetime ilişkin haklardan yararlanmadığı *bölünme kuramı* geliştirilmiştir²⁷. TTK ise, bu sistemi tamamen terk ederek, *birlik teorisi*²⁸ ile açıklanan sisteme geçmiş; payın devrinin serbestçe sınırlandırılması yetkisini anonim şirketten almış; bağlam sebeplerini kanunen sınırlamıştır²⁹. *Birlik teorisine* göre³⁰; pay ile payın mündemiç olduğu senet arasında ve malvarlığına ilişkin haklar ile yönetime ilişkin haklar arasında bölünmezlik vardır. Pay malvarlığına ilişkin haklar ve yönetime ilişkin haklar ile birlikte bütündür. Pay sahibinin bunları ayrıca devretmesi mümkün değildir.

“Önemli sebeplerle”³¹ bağlam yaratılarak, devir serbestisi kısıtlanabilir. Önemli sebepler, esas sözleşmede objektif, gerekçeli şekilde ayrıntılı olarak belirtilmelidir³². Sebebe esas sözleşmede yer verilmiş olması, sebebi önemli kılmaya tek başına yeterli değildir³³. Önemli sebep kavramına dâhil olan haller her bir sebep yönünden oldukça tartışmalıdır. Örneğin, rakip ve rakiple ilişkili kişiler yönünden, %10 ve üzeri payın iktisabı önemli sebep kapsamında değerlendirilmekteyken; %10 ve altı payın iktisabı, ayrımcılık içeren politik görüş, dine mensubiyet gibi hususlar kavramın kapsamı dışındadır³⁴. TTK m.

²⁶ İsviçre hukukunda da önce sınırsızca serbest bırakılan bağlam hükümleri, sonraki düzenlemelerle Türk hukukundaki gibi sınırlandırılmıştır. Bknz. NAGEL, s. 194-195.

²⁷ KLÄY, s. 87; WÜRZER, s. 61; POROY/TEKİNALP/ÇAMOĞLU, C. II, s. 137.

²⁸ WÜRZER, s. 54; KLÄY, s. 86.

²⁹ POROY/TEKİNALP/ÇAMOĞLU, C. II, s. 137; ALTAY, s. 589; AKIN, Mustafa Yusuf, “Anonim Ortaklıkta Bağlı Nama Yazılı Hisseler”, İstanbul 2014, s. 8-9.

³⁰ WÜRZER, s. 54.

³¹ Önemli sebep kavramını eleştiren ve “haklı sebep” kavramını öne süren görüş için bknz. AKIN, 36 vd.

³² KLÄY, s. 164, 340; NAGEL, s. 194; FISCHER/DRENCKHAN/GWELESSIANI/THEUS SIMONI, s. 235; TEKİNALP, Bağlam, s. 43 vd.; UZEL, s. 250 vd.; YÜKSEL, s. 163; AKIN, s. 36 vd.; POROY/TEKİNALP/ÇAMOĞLU, C. II, s. 142 vd.

³³ ALTAY, s. 597.

³⁴ BÖCKLI, § 6 N. 267; VON DER CRONE, Hans Caspar; Aktienrecht, Bern 2014, § 3 N. 73. Ayrıntılı bilgi için bknz. POROY/TEKİNALP/ÇAMOĞLU, C. II, s. 143-145.

491 ile m. 498 hükümleri arasında öngörülen devir sınırlamaları, devir yasağı olarak nitelendirilemez³⁵. Zira bahse konu hükümlerde öngörüldüğü üzere, şirketten ayrılmak isteyen kişi, payını şirketin onayladığı bir üçüncü kişiye veya bazı hallerde şirketin kendisine devrederek paraya çevirebilmektedir³⁶.

II. BAĞLAM HÜKÜMLERİNİN REHNE UYGULANMAMASI

Bağlam hükümleri, mülkiyetin devri ve intifa için uygulama alanı bulur. Mülkiyetin devri tüm yetkilerin devrini içermekteyken, intifa hakkı kullanma ve yararlanma yetkilerinin devrini içerir. Bağlam hükümlerinin amacının esas sermayenin ve şirketin ortaklık yapısının korunması olduğu düşünüldüğünde mülkiyetin devri ve intifa için bağlam hükümlerinin uygulanması yerindedir. Borsada işlem gören hisseler bakımından genel olarak bağlam hükümlerinin minimumda kalması ve devredilebilirliğin öne çıkması gerektiği kabul edilmektedir³⁷. Bağlam hükmünün rehin için uygulanıp uygulanmayacağı hususunda ise kanun koyucu susmayı tercih etmiştir. Doktrinde genel olarak bağlam hükmünün rehne engel teşkil etmediği görüşü kabul edilmiş ve gerekçe olarak rehnin oy hakkı tanımaması gösterilmiştir³⁸.

Bu anlamda gerek kanuni bağlamın gerekse de esas sözleşme ile öngörülen bağlamın rehin tesisini önleyici bir rol üstlenmesi mümkün

³⁵ POROY/TEKİNALP/ÇAMOĞLU, C. II, s. 139; TEKİNALP, s. 80; KESKİN ŞERBETÇİOĞLU, Damla; Yediemin Sözleşmesi Yoluyla Anonim Şirket Payı Üzerinde Rehin Kurulması, İstanbul 2019, s. 118.

³⁶ İMREGÜN, Oğuz; Anonim Ortaklıklar, 4. Bası, İstanbul 1989, s. 372; TEKİNALP, s. 80

³⁷ KLÄY, s. 308; MARTINI, s. 49; FORSTMOSER, Peter / MEIER-HAYOZ, Arthur / NOBEL, Peter; Schweizerisches Aktienrecht, Bern 1996, § 45 N 34; BÖCKLI, § 6 N. 115, 291; FISCHER/DRENCKHAN/GWELESSIANI/THEUS SIMONI, s. 234.

³⁸ FORSTMOSER/MEIER-HAYOZ/NOBEL, § 45 N 32; KLÄY, s. 310; BÖCKLI, § 6 N. 115, 291; MARTINI, s. 48; ZOBL, Dieter; Berner Kommentar IV, Das Sachenrecht, Die beschränkten dinglichen Rechte: Das Fahrnispfand (Fortsetzung), mit kurzem Überblick über das Versatzpfand, Art. 888-915 ZGB), Bern 1996, Art. 899 N. 99, 102; AYTAÇ, Zühtü; Sermaye Piyasası Hukuku ve Hisse Senetleri, Ankara 1988, s. 114; TEKİNALP, s. 23-24.

Oy hakkı sebebiyle, intifa hakkı sahibinin bağlama tabi olduğu TTK m. 492/II hükmü gerekçesinde de belirtilmiştir. Gerekçe, m. 492/II-c2: “*İntifa hakkının açık bir hükümle düzenlenmesinin nedeni, intifa hakkı sahibinin oy hakkını haiz olmasıdır. Diğer yandan, rehin hakkı sahibine bu hak tanınmamıştır. Esas sözleşmelerin böyle bir bağlam getirmesi kanuna aykırı olur.*”.

değildir. Kanuni bağlamda amaçlanan esas sermayenin korunmasıdır. Rehin verilen payın paraya çevrilmesi ile payı devralan kişi sermaye borcunu ödeme yükümlülüğü ile devralmaktadır. Hükmün koruma amacına aykırılık teşkil etmeyen rehni engelleyen bir husus bulunmamaktadır. Ancak, bedeli ödenmemiş paylar uygulamada teminat olarak kabul edilmemekte veya taahhüdün kredinin bir bölümü ile ödenmesi talep edilmektedir. Bu uygulama, TTK m. 482/II³⁹ hükmü ile öngörülen ıskata maruz kalma riski sebebiyle gerçekleştirilmektedir⁴⁰.

Esas sözleşme ile öngörülen bağlam yönünden; mülkiyetin devri ve oy hakkı tanınması sebebiyle intifa için bağlam hükümlerinin uygulanması gerektiğini açıkça ifade eden kanun, rehin konusunda ise bilinçli susmuştur. Türk ve İsviçre hukuk doktrinlerinde haklı olarak görüş birliği, bağlamın rehne uygulanmayacağı yönündedir⁴¹.

Kanaatimizce, devralanın mülkiyet hakkını ve devredenın sözleşme özgürlüğünü kısıtlayıcı nitelikte taşıyan bağlamın geniş yorumlanması şirket menfaatinin bireylerin hak ve özgürlüklerinin üzerinde tutulması anlamına gelir. Hukuk düzeninin bütünü göz önüne alındığında, kanun koyucunun böyle bir tercihte bulunacaksa bunu açıkça kanun hükmüyle yapacağı

³⁹ TTK m. 482/II: “Ayrıca, yönetim kurulu, mütemerrit pay sahibini, iştirak taahhüdünden ve yaptığı kısmi ödemelerden doğan haklarından yoksun bırakmaya ve söz konusu payı satıp yerine başkasını almaya ve kendisine verilmiş pay senedi varsa, bunları iptal etmeye yetkilidir. İptal edilen pay senetleri ele geçirilemiyorsa iptal kararı 35 inci maddede yazılı gazetede ve ayrıca esas sözleşmenin öngördüğü şekilde ilan olunur.”

⁴⁰ KESKİN ŞERBETÇİOĞLU, s. 131.

⁴¹ FORSTMOSER/MEIER-HAYOZ/NOBEL, § 45 N 32; KLÄY, s. 310; BÖCKLI, § 6 N. 115, 291; MARTINI, s. 48; ZOBL, Art. 899 N. 99, 102; HONSELL, Heinrich (Hrsg.) / VOGT, Nedim Peter (Hrsg.) / WATTER, Rolf; Basler Kommentar – Obligationenrecht – II, 5. Aufl., Basel 2016, (HONSELL/VOGT/WATTER/İlgili Bölüm Yazarı, BSK OR II), HONSELL/VOGT/WATTER/PASQUIER/WOLF/OERTLE, BSK OR II, Art. 685 N. 6; ROBERTO, Vito (Hrsg.)/TRÜEB, Hans Rudolf (Hrsg.); Handkommentar zum Schweizer Privatrecht, Zürich 2016, (ROBERTO/TRÜEB/İlgili Bölüm Yazarı, CHK), ROBERTO/TRÜEB/REETZ/GRABER, CHK, Art. 899 N. 21; TEKİNALP, s. 23-24; YILMAZ, Abdüssammed; Anonim Ortaklık Payının Rehin ve Hapis Haklarına Konu Olması, İstanbul 2020, s. 81 vd.; AYTAÇ, s. 114; KESKİN ŞERBETÇİOĞLU, s. 120 vd.; PULAŞLI, Şerh C. III, §46 N. 59.

beklentisi oluşmaktadır. Öte yandan rehin, mülkiyetin devri ve intifadan farklı olarak kullanma ve yararlanma yetkilerini bahşetmez. Paraya çevirme yetkisinin bir bölümü, kanunun öngördüğü koşullar altında rehin alana tanınır. Bu durumda, rehin alanın rehin konusu şey üzerinde tasarrufu söz konusu olamaz. Bağlam hükümlerinin koruma amacı ve rehinin hukuki yapısı birlikte düşünüldüğünde, rehinin kurulması ve devamı aşamalarında bağlam hükümleri ile korunan menfaatin rehin ile zedelenmesinin mümkün olmadığı görülür.

Bağlam hükümleri rehinin tesisi aşamasında uygulanmamasına rağmen, paraya çevirme aşamasında payın maliki değişeceğinden bağlam hükümlerinin uygulanıp uygulanmayacağı sorusu akla gelmektedir. Gerçekten de paraya çevirme aşamasında rehin ilişkisi bağlam hükümleri ile korunan menfaati tehdit eder hale gelmektedir. Ancak paraya çevirme aşamasında kaçış klozu ile (TTK m. 493/IV hükmü) şirketin menfaati korunmuştur. Kaçış klozu ile (TTK m. 493/IV hükmü) cebri icra ile payların iktisabında, şirkete devralan kişiye payların gerçek değerini vererek devralma olanağı tanınmıştır. Aslında kanun koyucu, hak ve özgürlükleri kısıtlamak yerine, şirket menfaatini farklı bir yoldan korumayı tercih etmiştir.

Bağlı nama yazılı pay senetlerine ilişkin TTK m. 491 ile m. 498 hükümleri İsviçre hukuku ile uyumlu olarak düzenlenmiş ve husus gerekçede gösterilmiştir⁴². Bu sebeple, bağlı nama yazılı pay senetlerini değerlendirirken, hukukumuz nazarında İsviçre’de ileri sürülen görüşlerin önem arz ettiğinin altını çizmek gerekir.

İsviçre hukuk doktrinde, nama yazılı pay senetlerinin rehininin esas sözleşmede düzenlenen açık bir hükümle 83.015 sayılı “*Botschaft ,über die Revision des Aktienrechts*”⁴³ (Anonim Şirketler Kanunun Revizyonu ile İlgili

⁴² Gerekçe, m. 491: “*Tasarının 491 ilâ 498 inci maddeleri İsv. BK’nin 685 ilâ 685g hükümlerinden alınmıştır. Bu tercihte şu sebepler etkili olmuştur: (1) Türk anonim şirketler düzeni, Almanya ve Fransa’ya veya diğer bir ülkenin anonim şirketler düzenine değil, İsviçre’ye yakındır, hatta benzerdir. Böyle bir düzenin içine bağlam konusunda yabancı bir sistemi oturtmak doğru olmaz. (2) İsviçre’ye 1991’de gelen yeni pay senetlerinin devrinin kısıtlanması; yani bağlam rejimi diye anılan “Vinkulierung” borsa dikkate alınarak oluşturulmuştur. (3) İsviçre’nin yeni hükümleri başarılı sonuç vermiş, öğretide yapılan eleştiriler doğru çıkmamış, sistem amacına ulaşmıştır.*”

⁴³ Botschaft ,über die Revision des Aktienrechts 899: “*Die Vinkulierung gilt nicht für die Pfandbestellung, es sei denn, die Statuten unterstellen die Verpandung der*

Mesaj) ile yapılabileceği duyurulmasına rağmen, nama yazılı pay senetlerinin rehninin onaya tabi tutulamayacağı hususunda haklı görüşler mevcuttur⁴⁴. Bu görüş çerçevesinde nama yazılı payların rehnini bağlam hükümlerine tabi kılan esas sözleşme hükümleri geçersizdir⁴⁵.

Aynı yönde görüşler Türk hukuk doktrinde de yer bulmaktadır⁴⁶. Yeni bağlam sistemi ile TTK, payın devrine ilişkin yasaklamaları, TTK m. 493 hükmü çerçevesinde “önemli sebepler” olarak ifade edilen, kanunun cevaz verdiği ölçü ile sınırlamıştır⁴⁷. Bağlı nama yazılı payların rehnine ilişkin açık bir yasak düzenlenmemiş ve aynı zamanda şirket tarafından yasak getirilmesine müsaade eden bir düzenlemeye de yer vermemişken⁴⁸ ve şirkete, rehnin paraya çevrilmesi aşamasında ortaya çıkabilecek şirket menfaatinin ihlal edebilecek istenmeyen durumları önlemek adına, kaçış klozu ile (TTK m. 493/I hükmü) gerçek değeri ödeyerek devralma şansı tanınmışken; ayrıca şirketin rehin yasağı öngörebileceğinin kabul edilmesine gerek yoktur. Şirketin rehin yasağı öngörebileceğinin kabul edilmesi eski kanun dönemindeki keyfilik tekrarlanması riskini taşımaktadır. Şirketin esas sözleşmenin devredilebilirlik şartlarını ağırlaştıramayacağı TTK m. 493/VII hükmü ile açıkça düzenlenmiştir. Vurgulamak gerekir ki, esas sözleşmeye başkaca bir hüküm konulması yoluyla intifa veya rehin hakkı tesisinin esas sözleşme ile yasaklanması mümkün değildir⁴⁹. Sonuç olarak, bağlı nama

Vinkulierung.” (Esas sözleşme ile rehin bağlam hükümlerine tabi kılınmadıkça, bağlam hükümleri rehin tesisi için geçerli değildir.) naklen: KIRKİT, Ecem; Anonim Şirket Payının Rehni, Ankara 2022, s. 155.

⁴⁴ KLÄY, s. 308; FORSTMOSER/MEIER-HAYOZ/NOBEL, § 45 N 34; BÖCKLI, § 6 N. 115, 291; MARTINI, s. 49.

⁴⁵ MARTINI, s. 49; FORSTMOSER/MEIER-HAYOZ/NOBEL, § 45 N 34; KLÄY, s. 308; HONSELL/VOGT/WATTER/PASQUIER/WOLF/OERTLE, BSK OR II, Art. 685 N. 6; BÖCKLI, § 6 N. 115, 291.

⁴⁶ AYTAÇ, s. 114; UZEL, s. 131; KESKİN ŞERBETÇİOĞLU, s. 121; PULAŞLI, Şerh C. III, §46 N. 59.

⁴⁷ ALTAY, s. 594.

⁴⁸ TEKİNALP, s. 80.

⁴⁹ KESKİN ŞERBETÇİOĞLU, s. 121; ALTAY, s. 592; BOZKURT, Tamer; Şirketler Hukuku, 13. Bası, Ankara 2021, (Şirketler Hukuku), s. 466.

Aksi yönde: YILMAZ, s. 28. Yazar, bu sonuca limited şirkette yasaklama imkânını tanıyan TTK m. 600/II hükmüne dayanarak ulaşmıştır.

Ancak, kanaatimizce anonim şirket ve limited şirket bu gibi nüans noktalarında farklılaşmaktadır. Anonim şirketin anonimliğini sekteye uğratan bağlam hükümlerine esas sözleşme ile serbestçe yer verilmesi anonim şirketin doğasına aykırı bir keyfiyete yol açar. Öte yandan, kanun koyucu, bağlam hükümlerinde

yazılı pay senetleri nama yazılı pay senetleri ile aynı usulde rehnedilecektir. Zira bağlı nama yazılı pay senetlerinin rehninde bağlam hükümleri uygulanmayacaktır. Ancak altını çizmek gerekir ki, bağlamla ilgili özel hükümler⁵⁰ cebri icra yoluyla payı edinen kişi yönünden uygulama alanı bulacaktır⁵¹.

Borsaya kote edilmiş nama yazılı paylara genel nitelik taşıdığından TTK m. 492 hükmü uygulanır. Ancak borsaya kote edilmemiş nama yazılı paylara ilişkin TTK m. 493 ve 494 hükümleri yani yukarıda ifade edilen hususlar uygulama alanı bulmaz. TTK m. 495 hükmü ile borsaya kote edilmiş nama yazılı paylar için TTK m. 493 ve 494 hükümlerinden farklı bir rejim benimsenmiştir. Payların borsaya kote edilmesi ile şirket halka açık hale geldiğinden aslında devredilebilirliğin sınırları genişlemektedir. Buna rağmen, nama yazılı payların devrinin sınırlandırılmasına istisnaen de olsa ihtiyaç duyulabilir⁵². Yalnızca sermayenin belirli bir yüzdesini aşan iktisapların bağlam hükmü olarak esas sözleşmede yer alabileceği ve buna bağlı olarak şirketin pay sahibi olarak tanımayı reddedebileceğini düzenleyen TTK m. 495/I⁵³ hükmü yalnızca, borsaya kote edilmiş nama yazılı payın, borsadan iktisap edilmesi halinde uygulama alanı bulur⁵⁴. Devir bakımından bu çerçevede uygulama alanı bulabilir. Ancak yukarıda açıklandığı üzere,

intifa için açıkça düzenleme yapma ihtiyacını hissetmiştir. Esas olan serbestiyi rehin için de değiştirmek isteseydi bu hususu da açıkça düzenlerdi.

⁵⁰ TTK m. 493/IV, 494/II, 495/III.

⁵¹ BOZKURT, Şirketler Hukuku, s. 466.

⁵² KARASU, s. 140.

⁵³ TTK m. 495/I: “Şirket, borsada kote edilmiş nama yazılı payları iktisap eden bir kimseyi, pay sahibi olarak tanımayı, ancak esas sözleşme, iktisap edilebilecek nama yazılı paylar ile ilgili olarak iktisap edenin pay sahibi olarak tanınacağı, sermayeyi esas alan ve yüzde ile ifade edilen bir iktisap üst sınırı öngörmüş ve bu üst sınır aşılmışsa reddedebilir.”

⁵⁴ Gerekçe, m. 495/I-c.2: “Hüküm, nama yazılı pay senetleri borsaya kote edilmiş bulunan anonim şirketlerde, borsadan iktisap halinde, şirketin iktisap edeni pay sahibi olarak tanımamak, yani esas sözleşmesine koymakta serbest olmadığını belirtmektedir. Esas sözleşmeye, ancak yüzde ile ifade edilen bir sınır öngören bir hüküm konulabilir: “Bir gerçek veya tüzel kişi şirket sermayesinin en çok yüzde 0,5 kadar nama yazılı pay senedini borsada iktisap etmişse pay defterine kaydedilebilir. Bu yüzdeyi aşan iktisapların pay defterine yazılması reddedilebilir” şeklinde bir esas sözleşme hükmü buna örnektir. Hükümdeki “pay sahibi olarak tanımak ibaresi” her zaman pay defterine kaydetmek şeklinde anlaşılamaz. Çünkü 499 uncu maddenin üçüncü fıkrasına göre şirket devralanı pay sahibi olarak tanımadan da pay defterine kaydetmektedir.”

TTK m. 492 hükmü çerçevesinde rehin bakımından bir sınırlama söz konusu olamaz. Borsaya kote edilmiş nama yazılı paylar bakımından gerek rehnin tesis edilmesi bakımından gerekse de rehnin paraya çevrilmesi aşamasında sınırlama bulunmamaktadır.

Borsaya kote nama yazılı paylar üzerinde rehnin özel satış yoluyla paraya çevrilmesinde; TTK m. 497⁵⁵,de düzenlenen hükümlere borsada veya borsa dışında iktisap edilmelerine göre tabidirler. Borsada yapılan özel satış yoluyla rehin paraya çevrilmişse; tüm pay sahipliği hakları şirketin başvurusu veya onayına tabi olmaksızın devir anında⁵⁶ kendiliğinden⁵⁷ devralana geçer⁵⁸. Ancak, genel kurula katılma, oy hakkı ve oy hakkına bağlı hakların ne zaman kullanılabilceği hususu tartışmalıdır. Doktrinde bir görüş, bu hakların şirket tarafından pay sahipliği tanındıktan sonra kullanılabilceğini savunmaktadır⁵⁹. Aksi görüş ise; payların borsada iktisabını düzenleyen TTK m. 497/I hükmüyle *birlik teorisinin* kabul edildiğini ve bu sebeple, genel kurula katılma, oy hakkı ve oy hakkına bağlı hakların da şirketin hukuki

⁵⁵ TTK m. 497: “Borsaya kote nama yazılı paylar borsada iktisap edildikleri takdirde, paylardan kaynaklanan haklar payların devri ile birlikte devralana geçer. Borsaya kote nama yazılı payların, borsa dışında iktisap edilmeleri hâlinde, söz konusu haklar, pay sahipliği sıfatının şirket tarafından tanınması için, devralanın şirkete başvuruda bulunmasıyla devralana geçer.

Devralan, şirket tarafından tanınmaya kadar, paylardan doğan, genel kurula katılma ve oy hakkını ve oy hakkına bağlı diğer hakları kullanamaz. Tüm diğer pay sahipliği haklarının, özellikle rüçhan hakkının kullanılmasında, iktisap eden herhangi bir sınırlamaya tabi değildir.

Şirket tarafından henüz tanınmamış bulunan devralanlar, hakların geçmesinden sonra, oy hakkından yoksun pay sahibi olarak pay defterine yazılır. Söz konusu paylar genel kurulda temsil edilemez.”

⁵⁶ POROY/TEKİNALP/ÇAMOĞLU, C. II, s. 155; UZEL, s. 40; KESKİN ŞERBETÇİOĞLU, s. 139. Aksi yönde bkz. TEKİNALP, s. 72. TEKİNALP, TTK m. 496 uyarınca MKK tarafından yapılacak bildirim anını geçiş anı olarak kabul etmektedir.

⁵⁷ TEKİNALP, s. 69; KESKİN ŞERBETÇİOĞLU, s. 139; PULAŞLI, Şerh C. III, §49 N. 25.

⁵⁸ TEKİNALP, s. 69; PULAŞLI, Şerh C. III, §46 N. 152; POROY/TEKİNALP/ÇAMOĞLU, C. II, s. 155; UZEL, s. 40; KESKİN ŞERBETÇİOĞLU, s. 139.

⁵⁹ TEKİNALP, s. 69; POROY/TEKİNALP/ÇAMOĞLU, C. II, s. 155; UZEL, s. 40; KESKİN ŞERBETÇİOĞLU, s. 139-140.

işleminden bağımsız olarak iktisap anında devralana geçeceğini haklı olarak benimsemektedir⁶⁰.

Borsaya kote nama yazılı paylar üzerinde rehnin borsa dışında yapılan özel satış yoluyla paraya çevrilmişse; şirket tarafından tanınincaya kadar yalnızca malvarlığına ilişkin hakları elde eden devralan *oy hakkından yoksun pay sahibi* olarak pay defterine kaydedilebilir⁶¹. Şirket tarafından pay sahipliği tanındıktan sonra genel kurula katılma, oy hakkı ve oy hakkına bağlı haklar kullanılabilir⁶². Doktrinde, bu hakların devralana geçip geçmediği hususu tartışmalıdır. Bir görüş; yönetime ilişkin hakların devralana şirket onayı anına kadar geçmediğini⁶³; diğer görüş ise devralana geçtiğini ancak şirket onayına kadar kullanılmadığını⁶⁴ savunmaktadır. Hakların geçtiğini fakat kullanılmadığını savunan görüşe göre; payların mülkiyeti ve tüm pay sahipliği haklarının⁶⁵ devralana geçmesi pay sahipliği sıfatının tanınması için devralanın şirkete başvurusu⁶⁶ anında olur⁶⁷. Bu görüşe göre burada TTK m. 497/I-1 hükmü ile *istisnalı birlik ilkesi* benimsenmiştir⁶⁸. Bu hakların devralana onay anına kadar geçmediği görüşüne⁶⁹ göre ise; hakların geçişine ilişkin şirketin onayı *geciktirici şart* niteliği taşır. Şart gerçekleşene kadar bu haklar donar.

⁶⁰ HONSELL/VOGT/WATTER/PASQUIER/WOLF/OERTLE, BSK OR II, Art. 685e N. 1; BÖCKLI, § 4 N. 127d; PULAŞLI, Şerh C. III, §46 N. 152.

⁶¹ PULAŞLI, Şerh C. III, §46 N. 155.

⁶² PULAŞLI, Şerh C. III, §46 N. 154; KESKİN ŞERBETÇİOĞLU, s. 140.

⁶³ PULAŞLI, Şerh C. III, §46 N. 154.

⁶⁴ TEKİNALP, s. 73.

⁶⁵ POROY/TEKİNALP/ÇAMOĞLU, C. II, s. 155; TEKİNALP, s. 73.

⁶⁶ Şirkete başvurunun yazılı yapılması ispat kolaylığı açısından önerilmektedir. TEKİNALP, s. 72.

MKK'nin bildirim yükümlülüğü bulunmamaktadır. Şirkete bildirim devralana ait bir külfet olup, bildirim yapılmazsa tanıma süreci başlamayacaktır. WÜRZER, s. 21-22; BOZKURT, s. 254-255; TEKİNALP, s. 70,72; KESKİN ŞERBETÇİOĞLU, s. 141. KESKİN ŞERBETÇİOĞLU, bahse konu bildirim yükümlülük olarak nitelendirmektedir. Ancak bu görüşe katılma imkânı bulunmamaktadır.

⁶⁷ PULAŞLI, Şerh C. III, §46 N. 154; UZEL, s. 46; KESKİN ŞERBETÇİOĞLU, s. 141.

⁶⁸ POROY/TEKİNALP/ÇAMOĞLU, C. II, s. 138.

⁶⁹ PULAŞLI, Şerh C. III, §46 N. 154.

III. REHİN HAKKININ KURULUŞ USULÜ

A. Genel Olarak

Bağlam hükümleri uygulanmayacağından bağlı nama yazılı pay senetlerinin rehninde nama yazılı pay senetlerine ilişkin usul uygulanır.

Nama yazılı pay senedi kanunen emre yazılı kıymetli evrak niteliği taşıdığından TMK m. m. 956/II hükmü çerçevesinde rehnedilir. Rehin ciro veya devir beyanı ve zilyetliğin devri ile kurulur. Bu usulde yalnızca yazılı devir beyanı veya yalnızca ciro ile rehmin kurulması mümkün değildir⁷⁰. Taraflar senede bağlanmış paylar üzerinde de TMK m. 955 hükmü çerçevesinde rehin tesis edebileceğinden⁷¹ yazılı rehin sözleşmesi ve senet zilyetliğinin devri ile rehin tesis edilebilir. Fakat bu durumda, iyiniyet koruması gibi kıymetli evraka özgü etkiler doğmaz⁷².

B. Yazılı Devir Beyanı

Bağlı nama yazılı pay senetleri üzerinde, ciro ve zilyetliğin devri yolunun yanı sıra yazılı devir beyanı ve zilyetliğin devri yolu ile de rehin tesis edilebilir. Yazılı devir beyanı; rehin kurma iradesini açıkça belli etmeyen devir beyanı veya rehin kurma iradesini açıkça belirten rehin beyanı olmak üzere iki şekilde olabilir.

1. Devir Beyanı

Kural olarak payın devrinde uygulama alanı bulan devir beyanı; senetten doğan tüm hakların devrini içeren beyandır. TBK m. 19 hükmü çerçevesinde, taraf iradelerinin rehin kurmak yönünde uyduğu kabul edilebileceği hallerde payın rehninde devir beyanı kullanıldığı kabul edilir⁷³. TMK m. 956/II hükmünde yer alan devir beyanı ifadesini bu anlamda yazılı rehin beyanını kapsayacak şekilde anlamak gerekir.

⁷⁰ ZOBL, Art. 901 N. 58.

⁷¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. KİRKİT, s. 126.

⁷² KİRKİT, s. 126-127.

⁷³ OFTINGER, Karl /BÄR, Rolf; Das Fahrnispfand, Art. 884-918 ZGB, mit ergänzender Darstellung der im Gesetz nicht geordneten Arten dinglicher Sicherung mittels FahrnisKommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch, Das Sachenrecht, Die beschränkten dinglichen Rechte, 3. Aufl, Zürich 1981, Art. 901 N. 89; GÖKSOY, Y. Can; Anonim Ortaklıkta Payın Rehni, Ankara 2001, s. 122.

Devir beyanı, ayrı bir kâğıtta düzenlendiğinde devir beyanı olduğunun tespiti kolaydır. Ancak senet üzerine yazılması halinde ciro niteliği mi yoksa devir beyanı niteliği mi taşıdığının tespiti zorlaşmaktadır. Doktrinde bir görüşe göre, senet üzerindeki beyan, ciro niteliği taşır ve kıymetli evraka ilişkin sonuçlar da doğar⁷⁴. Aksi yöndeki görüşe göre ise; senet üzerinde yer alan bu beyan cirodan farklıdır ve kıymetli evraka ilişkin sonuçların doğmaması gerekir⁷⁵. Kanaatimizce de TMK m. 955 hükmü çerçevesinde, kıymetli evraka ilişkin sonuçlardan arî rehnin tesisi mümkün olduğundan; TMK m. 956 hükmü ile ciro veya devir beyanı olarak anılan yolla senet üzerine yazılan beyanla devir gerçekleştirilirse, artık bu beyan ciro gibi düşünülmeli ve kıymetli evraka ilişkin sonuçları doğurmalıdır⁷⁶.

Senet üzerine yazılmış olan devir beyanı, “*temlik cirosu*” olarak nitelendirilmektedir⁷⁷. Temlik cirosu, senetten doğan tüm hakların devri amacıyla gerçekleştirilir. Taraflar arasındaki anlaşma ile temlik cirosu rehin maksadıyla kullanılırsa gizli ciro ortaya çıkmaktadır⁷⁸. Gizli ciro, temlik cirosu ile yapıldığından, beyaz ciro şeklinde de yapılabilir⁷⁹.

2. Rehin Beyanı

Devir beyan ile rehin beyanı arasındaki fark; rehin beyanında rehin maksadının açıkça belirlenmesidir. Rehin beyanı için de devir beyanı ile aynı sonuçlara ulaşmak mümkündür. Senet üzerine yazılan rehin beyanı da ciro niteliği taşır ve kıymetli evraka ilişkin sonuçları doğurur. Devir beyanında gizli rehin cirosu ortaya çıkarken, rehin beyanında rehin tesis etme iradesi açık olduğundan rehin cirosu ortaya çıkar⁸⁰. Rehin beyanı, ayrı bir kâğıtta yazılmışsa, TMK m. 955 hükmü çerçevesinde rehin tesis edildiği kabul edilir⁸¹.

⁷⁴ GÖKSOY, s. 122; OFTINGER/BÄR, Art. 901 N. 92; ZOBL, Art. 901 N. 87.

⁷⁵ BIRCHER, Eugen; Gutgläubiger Erwerb des Forderungspfandrechtes, Bern 1946, s. 73.

⁷⁶ GÖKSOY, s. 122; OFTINGER/BÄR, Art. 901 N. 93; ZOBL, Art. 901 N. 87.

⁷⁷ GÖKSOY, s. 123; OFTINGER/BÄR, Art. 901 N. 94; ZOBL, Art. 901 N. 88.

⁷⁸ GÖKSOY, s. 122; ZOBL, Art. 901 N. 88; ÖZTAN, Fırat; Kıymetli Evrak Hukuku, 2. Bası., Ankara 1997, s. 631; SİRMEN, Lale; Alacak Rehni, Ankara 1990, s. 65.

⁷⁹ KİRKİT s. 142-143.

⁸⁰ GÖKSOY, s. 123; OFTINGER/BÄR, Art. 901 N. 96; ZOBL, Art. 901 N. 88.

⁸¹ POROY/TEKİNALP/ÇAMOĞLU, C. II, s. 159; OFTINGER/BÄR, Art. 901 N. 97; ZOBL, Art. 901 N. 89; SİRMEN, s. 67; GÖKSOY, s. 124.

C. Ciro

Ciro; emre yazılı senetten doğan haklarını devri, rehni veya tahsil yetkisi tanımak maksadıyla hamilin yazı ile tespit ve imzasıyla teyit ettiği irade beyanıdır⁸².

Ciro; temlik cirosu, tahsil cirosu ve rehin cirosu olmak üzere üç farklı ciro vardır. Bağlı nama yazılı pay senetlerinin rehni; nama yazılı pay senetleri kanunen emre yazılı kıymetli evrak niteliği taşıdığından kural olarak, TTK m. 956/II ve TTK m. 647 hükümleri gereğince, TTK m. 689 hükmü uyarınca; “*bedeli rehindir*”, “*bedeli teminattır*” ibarelerini içeren açık rehin cirosu ile gerçekleştirilebilir⁸³. Ancak, doktrinde gizli rehin cirosu ile yani temlik cirosu ile rehin tesisinin mümkün olduğu kabul edilmektedir⁸⁴. Gizli rehin cirosu, tarafların gerçek iradesi rehin tesis etmek olmasına karşın görünüşte bir temlik cirosu olmasıdır. TBK m. 19/I hükmü uyarınca tarafların gerçek iradelerinin göz önüne alınması gerektiğinden, gizli rehin cirosu ile rehin tesis edilmiş olmaktadır⁸⁵. Cirantaya yalnızca alacağı tahsil edip hamile vermek yetkisini tanıyan tahsil cirosu ise, kural olarak rehin için elverişli değildir⁸⁶. Ancak, tarafların gerçek iradelerinin rehin tesis olduğu anlaşılırsa, tahsil cirosu ile de rehin tesis edilmiş olacağı doktrinde kabul edilmektedir⁸⁷. Beyaz ciro ile de rehin tesis mümkünse de rehin verenin iyiniyetle iktisaba karşı korunabilmesi için bu yolu tercih etmemesi uygun olur⁸⁸.

⁸² ÖZTAN, s. 552 vd.; PULAŞLI, Hasan; Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları, 9. Bası, Ankara 2021, (Kıymetli Evrak), s. 172; GENCER, Abdullah Revaha; Kıymetli Evrakta Ciro Kavramı, İstanbul 2020, s. 6.

⁸³ SİRMEN, s. 63; ERGÜNE, Mehmet Serkan; “Anonim Şirket Payı Üzerinde Rehin Hakkı Kurulması”, İÜHF, C. LXXIV, Y. 2016, s. 739-755, s. 752.

⁸⁴ KREN KOSTKIEWICZ, Jolanta (Hrsg.) / WOLF, Stephan (Hrsg.) / AMSTUTZ, Marc (Hrsg.) / FANKHAUSER, Roland (Hrsg.); ZGB Kommentar - Schweizerisches Zivilgesetzbuch, 3. Aufl., Zürich 2016, (KREN KOSTKIEWICZ/WOLF/AMSTUTZ/FANKHAUSER/İlgili Bölüm Yazarı, OFK), KREN KOSTKIEWICZ/WOLF/AMSTUTZ/FANKHAUSER/WOLF/EGGEL, OFK, Art. 901 N. 5; ÖZTAN, s. 631; SİRMEN, s. 63; GÖKSOY, s. 116; PULAŞLI, Kıymetli Evrak, s. 198; ERGÜNE, s. 752.

⁸⁵ ERGÜNE, s. 752.

⁸⁶ PULAŞLI, Kıymetli Evrak, s. 195-196.

⁸⁷ GÖKSOY, s. 121; ERGÜNE, s. 752; OFTINGER/BÄR, Art. 901 N. 87; ZOBL, Art. 901 N. 81; GÖKSOY, s. 121; ERGÜNE, s. 752.

⁸⁸ OFTINGER/BÄR, Art. 901 N. 85; SİRMEN, s. 64; POROY/TEKİNALP/ÇAMOĞLU, C. II, s. 161.

D. Zilyetliğin Devri

Kıymetli evrak niteliği taşıyan bağlı nama yazılı pay senetleri bakımından da diğer kıymetli evrak niteliği taşıyan pay senetlerinde olduğu gibi senet zilyetliğinin devri kurucu unsurdur. Yazılı devir beyanı veya ciroyu müteakip senet zilyetliğinin devrinin devredilmesi ile TMK m. 956/II ve TTK m. 647 hükümleri çerçevesinde rehin tesis edilir. Yalnızca yazılı devir beyanı ile veya yalnızca ciro ile rehin tesis edilmiş olmaz⁸⁹.

Rehin hakkının kurulması için elverişli zilyetliğin devri yollarına başvurulması gerekir. Pay senedinin rehni taşınır rehni hükümlerine tabi olduğundan TMK m. 939/III hükmü uygulama alanı bulur. Taşınırın fiilen rehin verenin hâkimiyetinde kalmadığı zilyetliğin devri yolları rehin hakkının kurulması için uygundur. Rehin verenin münhasır zilyetliğinin sona ermesi sonucunu doğuran zilyetliğin devri yolları elverişlidir⁹⁰. Başkaca yollar ile rehin tesis edilebileceğini ilişkin taraf anlaşmaları taraflar arasında ve üçüncü kişilere karşı geçersizdir. Zira TMK m. 939 hükmü ile öngörülen geçersizlik hali kesin hükümsüzlüktür⁹¹. Zilyetlik uygun şartlarda muhafaza edildiği sürece rehin hakkı devam eder⁹².

Bağlı nama yazılı pay senetlerinin rehnine elverişli zilyetliğin devri yolları; fiili teslim, araçların teslimi, temsilciye veya yedimeine teslim, kısa elden teslim ve zilyetliğin havalesidir⁹³. Birlikte zilyetlik hallerinden iştirak halinde zilyetlikte de rehin veren zilyet rehin konusu üzerinde tek başına tasarrufta bulunamayacağından rehin geçerli olarak kurulur⁹⁴. Müşterek zilyetlik ve hükmen teslim halinde ise rehin verenin bağlı nama yazılı pay senedi üzerinde fiili hakimiyeti sona ermediğinden rehin kurulamaz⁹⁵.

⁸⁹ KREN KOSTKIEWICZ/WOLF/AMSTUTZ/FANKHAUSER/WOLF/EGGEL, OFK, Art. 901 N. 6; ZOBL, Art. 901 N. 58; PULAŞLI, Kıymetli Evrak, s. 199.

⁹⁰ ERGÜNE, Mehmet Serkan; Hukukumuzda Taşınır Rehninin Özellikle Teslime Bağlı Taşınır Rehninin Kuruluşu, 2. Bası, İstanbul 2020, (Taşınır Rehni), s. 172 vd.; ERGÜNE, s. 749.

⁹¹ ERGÜNE, Taşınır Rehni, s. 174.

⁹² ERGÜNE, Taşınır Rehni, s. 174.

⁹³ CANSEL, Erol; Türk Menkul Rehni Hukuku-Teslim Şarhı Menkul Rehni, Ankara 1967, s. 100 vd.; DAVRAN, Bülent; Rehin Hukuku Dersleri, İstanbul 1972, s. 81 vd.; KÖPRÜLÜ, Bülent/KANETİ, Selim; Sınırlı Aynî haklar, 2. Bası, İstanbul 1982-83, s. 482 vd.

⁹⁴ ERGÜNE, Taşınır Rehni, s. 187.

⁹⁵ OFTINGER/BÄR, Art. 884 N. 274; ERGÜNE, Taşınır Rehni, s. 187; CANSEL, s. 104-105.

E. Pay Defterine Kayıt

Bağlı nama yazılı pay senetlerindin rehninde, devrinden farklı olarak pay defterine kayda ihtiyaç yoktur. Buna rağmen tarafların isteği ile rehnin pay defterine işlenip işlenemeyeceği hususunda bir düzenleme yer almamaktadır. Kanun koyucunun suskunluğu doktrinde görüş ayrılıklarına yol açmıştır. Bizim de katıldığımız görüş çerçevesinde tarafların isteği halinde pay defterine kayıt mümkün olmalıdır ve bu kayıt açıklayıcı nitelik taşır⁹⁶.

F. Bağlı Nama Yazılı Payların Rehninde İyiniyetin Koruması

1. Bağlı Nama Yazılı Pay Senetleri Bakımından

Bağlı nama yazılı pay senetlerinin devrinde bağlam hükümleri uygulama alanı bulduğundan ve borsa dışı edinim yollarında mülkiyetin geçişi şirketin onay vermesi anı olduğundan mülkiyet iyiniyetle kazanılamaz. Ancak, rehin bakımından bağlam hükümleri uygulanmadığından rehin hakkının iyiniyetle kazanılması mümkündür.

Bağlı nama yazılı pay senetleri de nama yazılı pay senedi nitelikleri gereği kanunen emre yazılı senet niteliği taşıdıklarından, iyiniyetin korunması kıymetli evrak hukuku çerçevesinde gündeme gelir⁹⁷. Kıymetli evrak hukukuna ilişkin sonuçları doğuracak usulde rehnedilmiş bağlı nama yazılı pay senetleri bakımından iyiniyet korunması gündeme gelir. Yazılı rehin beyanının ayrı bir kâğıda yazılması suretiyle tesis edilen rehinde iyiniyet korunmaz⁹⁸.

TMK m. 956 hükmü çerçevesinde bağlı nama yazılı pay senedi üzerinde rehin hakkı, kesintisiz ciro zinciri ve iyiniyetin varlığı ile kazanılır⁹⁹. İyiniyetle kazanma için hem menkul kıymetin temsil ettiği pay gerçekten var olmalı hem de eksiksiz bir ciro zinciri içerisinde yetkisiz bir kişiden iyiniyetle devralınmalıdır¹⁰⁰. Korunan, rehin verenin tasarruf yetkisinin var olduğuna ilişkin iyiniyettir¹⁰¹. Cironun rehin cirosu veya gizli rehin cirosu olmasının,

⁹⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. KIRKİT, s. 186 vd.

⁹⁷ HENNRICH, Stephan; Die Aktienverpfändung im grenzüberschreitenden Effektingiroverkehr, Berlin 2011, s. 88.

⁹⁸ OFTINGER/BÄR, Art. 901 N. 61,62; VISCHER, Markus/LIEBERHERR, Samuel; “Due diligence bezüglich Eigentum an den Aktien beim Aktienkauf”, AJP/PJA 2016, s. 293-304, s. 297; YILMAZ, s. 80-81; GÖKSOY, s. 128.

⁹⁹ HONSELL/VOGT/WATTER/PASQUIER/OERTLE, BSK OR II, Art. 684 N. 7.

¹⁰⁰ VISCHER/LIEBERHERR, s. 297.

¹⁰¹ HENNRICH, s. 88-89.

iyiniyetli olarak rehin hakkı kazanan rehinli alacaklı için önemi yoktur¹⁰². Fakat rehin alanın müteakip kazandırmaları bakımından, rehin alanın gizli veya açık rehin cirosu ile senedi elinde bulundurması üçüncü kişinin iyiniyeti bakımından önem arz eder¹⁰³.

İyiniyetin korunması TTK m. 686 hükmü çerçevesinde, yetkili hamil durumundaki rehin alanın ciro ile devrettiği hallerde söz konusu olabilmektedir. O halde, iyiniyetin korunduğu hal, temlik cirosu ile senedi elinde bulunduran rehin alandan iyiniyetle senedi kazanan kişinin korunduğu haldir. Rehin alan rehin cirosu ile senedi elinde bulundururken devri gerçekleştirirse bu durumda iyiniyet korunmaz¹⁰⁴. Rehin cirosu ile devredilen senette mündemiç hakların sınırlı olarak devredildiği hususu herkese açıktır. Bu sebeple bu durumda iyiniyet korunmaz¹⁰⁵. Hem rehin cirosunu farklı bir cironun takip etmesi mümkün olmadığından hem de rehin alanın yalnızca rehin hakkı sahibi olduğu ve sahibi olduğu haktan fazlasını devredemeyeceği senet metninden anlaşılmakta olduğundan iyiniyet koruması söz konusu olamaz¹⁰⁶.

2. Hakkın İçeriği Bakımından

Bağlı nama yazılı pay senetleri, hamiline yazılı kıymetli evrak niteliği taşıdığından kural olarak kıymetli evrak hukuku hükümlerine tabidir. Ancak, kıymetli evrak hukuku hükümleri şirketler hukuku hükümleri ile çelişmediği sürece uygulanır¹⁰⁷. Bağlı nama yazılı pay sahibinin hukuki konumunu senet metni değil; kanun, esas sözleşme, genel kurul ve yönetim kurulu kararları belirler¹⁰⁸. Gerçek bir pay sahipliğine dayanmayan senet ihraç edilmesi

¹⁰² HENNRICH, s. 88-89.

¹⁰³ HENNRICH, s. 88-89.

¹⁰⁴ Rehin cirosu rehin tesisine yönelik olduğundan mülkiyet cironunda kalmaktadır. YILMAZ, Asuman; “Kambiyo Senetlerinde Rehin Cirosu ve Rehin Cironun Teminat İşlevi”, Galatasaray Üniversitesi HFD, Y. 2011, s. 2, s. 287-308, s. 291. Rehin cirosu ile bu husus açıklığa da kavuşturulmuştur. Rehin alan sahip olduğundan fazlasını devredemez.

¹⁰⁵ HENNRICH, s. 89; KİRKİT, s. 148.

¹⁰⁶ KİRKİT, s. 148.

¹⁰⁷ FORSTMOSER/MEIER – HAYOZ/NOBEL, § 43 N. 23; SPOERLÉ, Philip; Die Inhaberaktie: Ausgewählte Aspekte unter Berücksichtigung der GAFI-Gesetzesrevision (Schweizer Schriften zum Handels- und Wirtschaftsrecht), Zürich 2015, N. 75.

¹⁰⁸ OFTINGER/BÄR, Art. 905 N. 14b; ZOBL, Art. 901 N. 54; HONSELL/VOGT/WATTER/BAUDENBACHER, BSK OR II, Art. 622 N. 8;

durumunda¹⁰⁹ ve TTK m. 659/I ile de hüküm altına alındığı üzere geçerli bir pay sahipliği hakkı mevcut olmasına rağmen çıkarılan senetlerin geçersizliği durumunda¹¹⁰ iyiniyet korunmaz. İskat edilen pay sahibinin pay senedini elinde bulundurması halinde, senedin varlığına karşın iyiniyet rehin hakkını kazandırmaz¹¹¹. Zira iskat ile birlikte senetle mündemiç olan pay sahipliği hakkı senetten ayrılmıştır ve senet pay senedi ve kıymetli evrak niteliğini kaybetmiştir¹¹².

VON BALLMOOS, Thomas; Der wertpapierrechtliche Verkehrsschutz, Bern Stuttgart Wien 1993, s. 78; SPOERLÉ, N. 76; FORSTMOSER/MEIER-HAYOZ/NOBEL, § 43 N. 24, § 53 N. 207; HANDSCHIN, Lukas (Hrsg.); Kommentar zum schweizerischen Zivilrecht (Zürcher Kommentar), Allgemeine Bestimmungen, Art. 620-659b OR – Die Aktiengesellschaft, 2. Auflage, Zürich 2016, (HANDSCHIN/İlgili Bölüm Yazarı, ZK), HANDSCHIN/JUNG, ZK, Art. 624 N. 58; ÖZTAN, s. 1502.

¹⁰⁹ SIEGWART, Alfred; Das Obligationenrecht. 5.Teil: Die Aktiengesellschaft a: Allgemeine Bestimmungen (Art.620-659). Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch. Band 5, Zürich 1975, Art. 622 N 71; HANDSCHIN/JUNG, ZK, Art. 624 N. 58; MEIER-HAYOZ, Arthur/VON DER CRONE, Caspar Hans; Wertpapierrecht, 3. Aufl, Bern 2018, § 19 N 1021; SPOERLÉ, N. 77; HONSELL/VOGT/WATTER/BAUDENBACHER, BSK OR II, Art. 622 N. 8. Aksi yönde: WIBMER, Jeannette K.; Aktienrecht Kommentar, Zürich 2016, (WIBMER/İlgili bölüm Yazarı, OR OFK), WIBMER/PLÜSS, OR OFK, Art. 622 N. 25.

“Esas sözleşmede öngörülenden fazla sayıda pay senedi ihraç edilmesi halinde, pay senedini iyiniyetle kazanan kişinin iyiniyeti korunur. İhraç edilen pay senedi sayısı ile esas sözleşmede öngörülen pay senedi sayısı arasındaki çelişki, esas sözleşmede değişiklik yapılarak giderilir. Bir başka deyişle, senetlerin nominal değeri değiştirilerek mevcut senet sayısı ile esas sözleşmede öngörülen senet sayısı tutarlı hale getirilebilir. Yazar, geçerli bir şekilde ihraç edilen hisselerin çalınması veya kötüye kullanılması veya devredilmesi durumunda da alıcının da korunacağını ifade etmektedir. İyiniyetle kazanma öncesi pay sahibi olan kişinin paydaşlık statüsünü koruduğunu, bu durumun da fazla sayıda pay ile sonuçlandığını; bu sebeple esas sözleşmede değişiklik yapılarak sorunun çözülmesi gerektiğini ileri sürmektedir. WIBMER/PLÜSS, OR OFK, Art. 622 N. 25.” naklen: KIRKİT, s. 137.

¹¹⁰ MEIER-HAYOZ/VON DER CRONE, § 19 N 1022; HANDSCHIN/JUNG, ZK, Art. 624 N. 58; BÖCKLI, § 1 N. 593; SPOERLÉ, N. 77.

¹¹¹ ŞENOCAK, Kemal; “Anonim Ortaklıkta İskat Kararının Sonuçları”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi HFD, C. 11, s. 1-2, s. 279-296, s. 284-285.

¹¹² ŞENOCAK, s. 284-285.

SONUÇ

Rehin, kural olarak mülkiyetin kullanma, semerelerinden yararlanma ve tüketme haklarından tüketme hakkının yalnızca paraya çevirme yetkisi rehin alana geçer. Yönetime ilişkin haklar ise payın kullanma ve semerelerinden yararlanma yetkilerine ilişkindir. Dolayısıyla rehin, rehin alana yönetime ilişkin hakları bahşetmez.

Pay üzerinde rehin tesis edilmiş olması, doğrudan doğruya payın devri sonucuna yol açmaz. Payın devri ile doğrudan şirketin ortağı değişmekte ve bağlam hükümleri ile bu değişime karşı şirket korunmaktadır. Oysaki rehinde, teminat altına alınan alacağın ödenmemesi neticesinde paraya çevirme yoluna başvurulur. Cebri icra veya özel satış yoluyla paraya çevirme neticesinde pay el değiştirir. Rehin alanın bağlam koşullarını karşılaması veya karşılamamasının payın paraya çevrilmesinde etkisi yoktur. Zira paraya çevirme neticesinde, payı alan kişi pay sahibi sıfatını kazanacaktır.

Bağlam hükümlerinin rehne uygulanıp uygulanmayacağı noktasında kanun koyucu düzenleme yapmamışsa da uygulanmayacağı Türk ve İsviçre hukuku doktrininde kabul edilmektedir. Bağlı nama yazılı pay senetlerinin rehninde bağlam hükümleri uygulama alanı bulmadığından, rehin hakkının kurulması nama yazılı pay senetlerine ilişkin usulde gerçekleşir.

Borsaya kote edilmemiş bağlı nama yazılı payların cebri icra ile payların iktisabında, şirkete devralan kişiye payların gerçek değerini vererek devralma olanağı Kaçış klozu ile (TTK m. 493/IV hükmü) tanınmıştır. Borsaya kote edilmiş bağlı nama yazılı paylar bakımından ise anonimlik ön planda tutulmuş ve böyle bir imkân tanınmamıştır.

Bağlı nama yazılı pay senetlerinin rehninde bağlam hükümleri uygulanmayacağından, nama yazılı pay senedinin rehnine ilişkin usul uygulama alanı bulur. Nama yazılı pay senedi üzerinde rehin TMK m. 956 hükmü gereğince ciro veya devir beyanı ve zilyetliğin devri ile kurulur. TMK m. 955 hükmü çerçevesinde rehin tesis edilmesi de mümkündür. Ancak bu durumda kıymetli evraka ilişkin sonuçlar doğmaz.

Senetten doğan hakların devrine veya rehnine ilişkin devir beyanı ve zilyetliğin devri TMK m. 956 hükmü çerçevesinde rehin tesisi için başvurulabilecek yollardan ilkidir. Senet metni üzerine devir beyanı yazılırsa ciro hükmünde olacağı kabul edildiğinden, ayrı bir kâğıda devir beyanı yazıldığı durumda bu yola başvurulmuş olur. Rehin beyanı yönünden ise senet

metni üzerinde yer alması gerekir. Aksi takdirde TMK m. 955 hükmü çerçevesinde rehin tesis edilmiş olur.

TMK m. 956 hükmü çerçevesinde rehin tesisinin ikinci yolu ciro ve zilyetliğin devridir. Temlik cirosu, rehin cirosu ve tahsil cirosundan ibaret üç tür ciro ile rehin tesisi doktrinde kabul görmektedir. Tahsil cirosu ile rehin tesisinde TBK m. 19 hükmü çerçevesinde taraf iradelerinin rehin olduğunun tespiti gerekir. Beyaz cironun da rehin tesisinde kullanılabileceği doktrinde kabul edilmektedir. Ancak, rehin veren açısından doğuracağı mülkiyetin kaybı ile sonuçlanabilecek sakıncalar göz ardı edilmemelidir.

Bağlı nama yazılı pay senetlerinin rehninde kıymetli evraka ilişkin hükümler uygulama alanı bulduğu ölçüde iyiniyet korunur. TMK m. 956 hükmü usulüne göre rehin tesis edilmiş bağlı nama yazılı pay senedi üzerinde iyiniyetle rehin tesis edilebilmesi için kesintisiz ciro zinciri ve yetkisiz kişiden devralan kişinin iyiniyeti aranır. Örneğin; bağlı nama yazılı pay senedi adına ciro edilen; ancak bağlam hükümleri çerçevesinde şirket ortağı olamayan kişiden, rehin hakkı kazanılması halinde rehin hakkını kazanan kişinin iyiniyeti korunur. Pay senedinin geçersizliği, ıskat gibi hallerde ise payın kendisi mevcut olmadığından iyiniyet ile kazanılması söz konusu olamaz.

KAYNAKÇA

- ALTAY, Sıtkı Anlam, (2009). “İsviçre Türk Anonim Ortaklıklar Hukuku’nda Esas Sözleşmesel Bağlam”, İsviçre Borçlar Kanunu’nun İktibasının 80. Yılında İsviçre Borçlar Hukuku’nun Türk Ticaret Hukuku’na Etkileri, İstanbul, 563-622.
- ARSLANLI, Halil, (1960). Anonim Şirketler, I. Umumi Hükümler (3. Bası). İstanbul.
- AYTAÇ, Zühtü, (1988). Sermaye Piyasası Hukuku ve Hisse Senetleri, Ankara.
- BIRCHER, Eugen, (1946). Gutgläubiger Erwerb des Forderungspfandrechtes, Bern.
- BOZKURT, Tamer, (2016). Anonim Şirketlerde Pay Devrinin Sınırlandırılması (Bağlam), İstanbul.
- BOZKURT, Tamer, (2021). Şirketler Hukuku (13. Bası). Ankara. (Şirketler Hukuku)
- BÖCKLI, Peter, (2009). Schweizer Aktienrecht (4. Aufl.). Zurich.
- CANSEL, Erol, (1967). Türk Menkul Rehni Hukuku-Teslim Şartlı Menkul Rehni, Ankara.
- DAVRAN, Bülent, (1972). Rehin Hukuku Dersleri, İstanbul.
- EGLE, Carlo, (2018). Das schleichende Ende der Anonymität des Aktionärs, Zürich.
- ERDEM, Ercüment, (2012). “Nama Yazılı Hisse Senetlerine İlişkin Olarak Uygulamada Ortaya Çıkan Bazı Sorunlar ve Yeni TTK’nin Çözüm Önerileri”, XXV. Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, Ankara, 97-127.
- ERGÜNE, Mehmet Serkan, (2016). “Anonim Şirket Payı Üzerinde Rehin Hakkı Kurulması”, İÜHFM, LXXIV, 739-755.
- ERGÜNE, Mehmet Serkan, (2020). Hukukumuzda Taşınır Rehninin Özellikle Teslime Bağlı Taşınır Rehninin Kuruluşu (2. Bası). İstanbul. (Taşınır Rehni)
- FISCHER, Willi / DRENCKHAN, Helke / GWELESSIANI, Michael / THEUS SIMONI, Fabiana, (2014). Handbuch Schweizer Aktienrecht, Basel.
- FORSTMOSER, Peter / MEIER-HAYOZ, Arthur / NOBEL, Peter, (1996). Schweizerisches Aktienrecht, Bern.
- GENCER, Abdullah Revaha, (2020). Kıymetli Evrakta Ciro Kavramı, İstanbul.
- GÖKSOY, Y. Can, (2001). Anonim Ortaklıkta Payın Rehni, Ankara.
- HANDSCHIN, Lukas (Hrsg.), (2016). Kommentar zum schweizerischen Zivilrecht (Zürcher Kommentar), Allgemeine Bestimmungen, Art. 620-659b OR – Die Aktiengesellschaft, 2. Auflage, Zürich. (HANDSCHIN/İlgili Bölüm Yazarı, ZK)
- HENNRICH, Stephan, (2011). Die Aktienverpfändung im grenzüberschreitenden Effektingiroverkehr, Berlin.

- HONSELL, Heinrich (Hrsg.) / VOGT, Nedim Peter (Hrsg.) / WATTER, Rolf, (2016). Basler Kommentar – Obligationenrecht – II (5. Aufl.). Basel. (HONSELL/VOGT/WATTER/İlgili Bölüm Yazarı, BSK OR II)
- İMREGÜN, Oğuz, (1989). Anonim Ortaklıklar (4. Bası). İstanbul.
- KARASU, Rauf, (2008). “Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Nama Yazılı Payların Devrinin Sınırlandırılması”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, XII(1-2).
- KENDİGELEN, Abuzer, (1994). Anonim Ortaklık Payı Üzerinde İntifa Hakkı, İstanbul.
- KESKİN ŞERBETÇİOĞLU, Damla, (2019). Yediemin Sözleşmesi Yoluyla Anonim Şirket Payı Üzerinde Rehin Kurulması, İstanbul.
- KİRKİT, Ecem, (2022). Anonim Şirket Payının Rehni, Ankara.
- KLÄY, Hanspeter, (1997). Die Vinkulierung «Theorie und Praxis im neuen Aktienrecht», Basel, Frankfurt a.M.
- KÖPRÜLÜ, Bülent / KANETİ, Selim. (1982-83). Sınırlı Aynî haklar (2. Bası). İstanbul.
- KREN KOSTKIEWICZ, Jolanta (Hrsg.) / WOLF, Stephan (Hrsg.) / AMSTUTZ, Marc (Hrsg.) / FANKHAUSER, Roland (Hrsg.), (2016). ZGB Kommentar - Schweizerisches Zivilgesetzbuch (3. Aufl.). Zürich. (KREN KOSTKIEWICZ/WOLF/AMSTUTZ/FANKHAUSER/İlgili Bölüm Yazarı, OFK)
- MARTINI, Claudia K., (2013). Doktrin und Praxis der Wertpapierverpfändung, Basel.
- MEIER, Robert, (2005). Die Aktiengesellschaft, Ein Rechtshandbuch für die praktische Arbeit in der schweizerischen Aktiengesellschaft (3. Aufl.). Zürich.
- MEIER-HAYOZ, Arthur/VON DER CRONE, Caspar Hans, (2018). Wertpapierrecht (3. Aufl.). Bern.
- MOROĞLU, Erdoğan, (1996). “Nama Yazılı Pay Senetlerinin Devri ve Yargıtay Kararları”, Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu XIII, Ankara, 39-64. (Nama Yazılı)
- NAGEL, Thomas, (2015). “Die statutarische Vinkulierung nicht kotierter Namenaktien”, AJP/PJA, 190-202.
- OFTINGER, Karl /BÄR, Rolf, (1981). Das Fahrnispfand, Art. 884-918 ZGB, mit ergänzender Darstellung der im Gesetz nicht geordneten Arten dinglicher Sicherung mittels FahrnisKommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch, Das Sachenrecht, Die beschränkten dinglichen Rechte (3. Aufl.), Zürich.

- ÖZTAN, Fırat, (1997). Kıymetli Evrak Hukuku (2. Bası). Ankara.
- POROY, Reha / TEKİNALP, Ünal /ÇAMOĞLU, Ersin, (2017). Ortaklıklar Hukuku (13. Bası) C. II. İstanbul. (C. II)
- PULAŞLI, Hasan, (1992). Bağlı Nama Yazılı Hisse Senetleri, Ankara. (Bağlı)
- PULAŞLI, Hasan, (2021). Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları (9. Bası), Ankara. (Kıymetli Evrak)
- PULAŞLI, Hasan, (2022). Şirketler Hukuku Şerhi (4. Bası). C. III, Ankara. (Şerh C. III)
- ROBERTO, Vito (Hrsg.)/TRÜEB, Hans Rudolf (Hrsg.), (2016). Handkommentar zum Schweizer Privatrecht, Zürich. (ROBERTO/TRÜEB/İlgili Bölüm Yazarı, CHK).
- SCHWERI, Rene, (1973). Die Verpfändung von Namenaktien, Bern.
- SIEGWART, Alfred, (1975). Das Obligationenrecht. 5.Teil: Die Aktiengesellschaft a: Allgemeine Bestimmungen (Art.620-659). Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch. Band 5, Zürich.
- SİRMEN, Lale, (1990). Alacak Rehni, Ankara.
- SEVİ, Ali Murat, (2018). Anonim Ortaklıkta Payın Devri (4. Bası). Ankara.
- SPOERLÉ, Philip, (2015). Die Inhaberaktie: Ausgewählte Aspekte unter Berücksichtigung der GAFI-Gesetzesrevision (Schweizer Schriften zum Handels- und Wirtschaftsrecht), Zürich.
- ŞENOCAK, Kemal, (2007). “Anonim Ortaklıkta Iskat Kararının Sonuçları”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi HFD, 11, (1-2), 279-296.
- TEKİNALP, Ünal, (2012). Anonim Ortaklıkta Yeni Bağlam Sisteminin Esasları Pay Defteri Hukuku ile, İstanbul.
- UZEL, Necdet, (2013). Anonim Ortaklıkta Esas Sözleşmesel Bağlam, İstanbul.
- WIBMER, Jeannette K., (2016). Aktienrecht Kommentar, Zürich. (WIBMER/İlgili bölüm Yazarı, OR OFK)
- WÜRZER, Walter, (1982). Die Zuordnung der Rechte aus gespaltenen Aktien, Bern Stuttgart.
- VISCHER, Markus/LIEBERHERR, Samuel, (2016). “Due diligence bezüglich Eigentum an den Aktien beim Aktienkauf”, AJP/PJA, 293-304.
- VON BALLMOOS, Thomas, (1993). Der wertpapierrechtliche Verkehrsschutz, Bern Stuttgart Wien.

VON DER CRONE, Hans Caspar, (2014). Aktienrecht, Bern.

YASAMAN, Hamdi, (2013). Şirketler Hukuku ve Sermaye Piyasası Hukuku ile İlgili Makaleler, Mütalaalar, Bilirkişi Raporları C. II, İstanbul.

YILMAZ, Abdüssammed, (2020). Anonim Ortaklık Payının Rehin ve Hapis Haklarına Konu Olması, İstanbul.

YÜKSEL, Sinan H., (2013). “Borsaya Kote Edilmemiş Bağlı Nama Yazılı Payların Devrinde Şirketin Alım Önerisinde Bulunarak Onay İstemini Reddetme Hakkı(Kaçış Klozu)”, GÜHFD, (2), 159-218.

ZOBL, Dieter, (1996). Berner Kommentar IV, Das Sachenrecht, Die beschränkten dinglichen Rechte: Das Fahrnispfand (Fortsetzung), mit kurzem Überblick über das Versatzpfand, Art. 888-915 ZGB, Bern.

